

**Відвідайте сайт
«Кожній дитині» і Ви дізнаєтесь
про наші проекти, здобутки
та результати найпершими.**

Ми щодня розповідаємо
останні новини в сфері захисту
прав дітей.

www.everychild.org.ua

Слідкуйте за нашими анонсами або підпишіться на розсилку новин.

В нашій он-лайн бібліотеці Ви можете безкоштовно познайомитися з
нашими посібниками та публікаціями, в центрі уваги яких – захист прав дітей.

Дізнайтеся, яким чином з «Кожній дитині» життя українських родин
змінюється на краще та чим Ви можете допомогти сьогодні!

**Новий веб-ресурс «Кожній дитині»,
в центрі уваги якого
попередження відмов від дітей.**

www.childseparation.net

Ви молода мама або чекаєте на дитину?

На сайті Ви знайдете корисну інформацію про:

- ранній розвиток дитини та її стан здоров'я,
- відповіді на актуальні запитання,
- контакти центрів соціальних служб та закладів соціального обслуговування, які надають допомогу мамам,
- інформацію про оформлення необхідних документів та виплат на дитину,
- буклети про ранній розвиток дітей, особливості виховання та харчування,
- енциклопедію батьківства.

Ви спеціаліст? Прочитайте наші статті на тему деінституціоналізації,
теорії прив'язаності, підготовки до переміщення дітей та іншу корисну інформацію.

Відвідайте цей сайт і зробіть свій внесок у профілактику раннього сирітства.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ,

Номер журналу "Права дітей", який зараз перед Вами, Представництво планувало до випуску тривалий час. А вже давно постала потреба в розкритті такої непрості теми, як вплив інституціоналізації на здоров'я та розвиток дітей раннього віку і право дітей жити й виховуватися в сім'ї. В ювілейний рік прийняття Генеральною Асамблеєю ООН Декларації Прав Дитини 1959 року забезпечення цього права стало особливо актуальним. Міжнародні експерти, з огляду на сучасні економічні умови, прогнозують протягом найближчих десяти років істотне збільшення кількості дітей, які будуть змушені залишити сімейне оточення через бідність та інші сімейні негаразди.

Малюки, що переживають нині розлуку з рідними, частіше за інших стають жертвами насильства, хворіють, страждають на психічні розлади, а дорослими – усвідомлено приймають рішення залишити власних дітей.

Водночас зниження видатків на розвиток соціальних служб для вразливих сімей та дітей, неспроможність надати адекватну відповідь процесові добровільного чи примусового вилучення дітей із сім'ї й далі ставить під загрозу досягнення в Україні Цілей розвитку тисячоліття, проголошених ООН.

Саме тому ми вирішили присвятити черговий номер журналу важливості своєчасної профілактичної роботи із сім'ями, новим методикам надання соціальних послуг, специфіці раннього розвитку дитини. Сподіваємося, що в ньому знайдеться щось цікаве та корисне саме для Вас.

ПРАВА ДІТЕЙ № 1 (7), 2009 ЗМІСТ

Тема номеру

4 < Ранній розвиток дитини:
вплив інституціоналізації на здоров'я та розвиток дітей раннього віку і право дітей жити й виховуватися в сім'ї

Історія номеру

8 < Шлях до сім'ї: дитина, яку позбавили спочатку батьків, а потім брата і сестри, не втратила віри у можливість відновлення родини

Соціальні технології

11 < Оцінка потреб дитини та її сім'ї: методика, що може забезпечити сотні дітей від потрапляння в інтернатні заклади та травми інституціоналізації

14 < Теорія прив'язаності: Материнська любов вкрай необхідна для виживання дитини в умовах агресивного зовнішнього середовища, стверджують вчені

18 < Новітня практика: Діти-сироти на Київщині зможуть виховуватися в прийомних сім'ях термінового влаштування

Нові проекти

20 < Хто повинен захищати інтереси дітей? Інформація про проект "Посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав дітей"

Ви допомогли

22 < Як Ваша підтримка змінює життя дітей на краще: кожна наша ініціатива впроваджується лише тому, що є небайдужі люди, які нас підтримують

Засновники та видавці журналу: Представництво благодійної організації "Кожній дитині" в Україні Молодіжний інноваційний центр "Медіа-М"
Реєстраційне свідоцтво КВ №9465 від 28.12.2004

Головний редактор: Володимир Кузьмінський
Відповідальні за випуск: Оксана Швед
Оригінал-макет: РА WAM, Ірина Переходченко

Адреса редакції і видавця:
вул. Польова 49-А, 03058, м. Київ Україна
тел.: (044) 457 29 10, факс: (044) 457 39 77
e-mail: info@everychild.org.ua, http://www.everychild.org.ua

Дякуємо усім авторам статей за співпрацю та їхній внесок у створення журналу "Права дітей".

Думка редакції журналу може не збігатися з поглядами, що були висловлені авторами статей.

При передруці матеріалів посилання на журнал "Права дітей" – обов'язкове.

© ПБО "Кожній дитині" в Україні, 2009

© МЦ "Медіа-М", 2009
Формат 60 841/8 Наклад 1 000 примірників

"Настав час зробити будинки дитини, в тому вигляді, в якому вони існують сьогодні, – історією"

Володимир Кузьмінський, директор Представництва благодійної організації "Кожній дитині" в Україні

Шановні читачі журналу "Права дітей"!

Попередній рік минув під знаком національного усунування і став значущим для Представництва благодійної організації "Кожній дитині" в Україні.

Завдяки удосконаленню законодавства сім'ї, які висловили бажання усиновити дитину, отримують фінансову підтримку від держави як при народженні дитини, і мають право на відпустку по догляду за дитиною. Ці істотні зміни привели до того, що у 2008-му вперше за багато років національних усиновлень стало більше, ніж міждержавних. Тривають й інші позитивні процеси зміни законодавчого поля, що відображаються на динамічному розвитку прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу в Україні.

Проте незважаючи на суттєву активізацію національного усиновлення та розвиток сімейних форм виховання, кількість дітей, які мають статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, залишається однією з найбільших у Європі. За даними Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, станом на 1 січня 2009 року налічувалося 103 тис. дітей із таким статусом. Ця ситуація свідчить про те, що позитивні зміни в системі захисту прав дітей відбуваються не завжди в кращих інтересах дитини, як це передбачено у Ст. 9 Конвенції ООН про права дитини. Комітет ООН, який стежить за дотриманням в Україні положень конвенції, уже зробив нашій державі 2002 року зауваження щодо перегляду законодавства, політики та практики захисту прав дітей, які ґрунтуються на наданні статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Як слушно зазначається в рекомендаціях Комітету – надання ста-

туса дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, у більшості випадків не відповідає найкращим інтересам дитини. На сьогодні, наприклад, навіть для тимчасового розміщення дитини у прийомній сім'ї спочатку треба надати їй статус! Це практично унеможливає повернення дитини в рідну родину. Фінансові ресурси, які виділяє держава, спрямовуються не на підтримку спроможності вразливих сімей самостійно виховувати своїх дітей, а на забезпечення прав дітей, які уже вилучені з рідної родини. Виконання зобов'язань перед дітьми, які мають статус дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, коштує державі набагато дорожче, ніж фінансова підтримка вразливих сімей з дітьми. І в умовах фінансової кризи державі може бути складніше виконувати свої зобов'язання через збільшення навантаження на соціальний бюджет.

Представництво "Кожній дитині" в Україні послідовно відстоює позицію, що фінансова підтримка та проведення соціальної роботи з сім'ями з дітьми, які потрапили у складні життєві обставини, є найкращою стратегією забезпечення права дитини на сім'ю, яка відповідає найкращим інтересам дитини. У цьому плані одним зі спільних досягнень нашої організації та Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді минулого року стала розробка Стратегії розвитку соціальних послуг в Україні. Цей документ стане підґрунтям для створення нових послуг для сімей з дітьми, які потрапили у складні життєві обставини. Реалізація стратегії на нашу думку, буде важливим кроком зміни підходів до забезпечення прав дітей і допоможе зменшити кількість дітей без батьківського піклування.

Іншим важливим досягненням

минулого року стало прийняття у Верховній Раді України в січні 2009 року нової редакції Закону "Про соціальну роботу з дітьми, молоддю та сім'ями". Завдяки зусиллям Представництва та наших партнерів у закон введено поняття "оцінки потреб дитини та її сім'ї". Оцінка потреб – основа соціальної роботи більшості європейських країн. Надання соціальних послуг на основі оцінки потреб сприятиме міжвідомчій взаємодії в інтересах дітей. За цією методикою соціальні працівники й спеціалісти служби у справах дітей зможуть визначати першочергові потреби дитини та спрямовувати розвиток соціальних послуг на їх задоволення.

Визначним здобутком нашої спільної діяльності з Київською обласною державною адміністрацією стала розробка та затвердження обласної комплексної Програми подолання дитячої бездоглядності, підтримки сімей з дітьми та реформування інтернатних закладів для дітей "Назустріч дітям" на 2008-2017 роки. Робота над цим документом допомогла функціонування системи захисту прав дітей на рівні області й дозволила ефективніше зосередити ресурси громадських організацій, держави та донорів на ключових напрямках.

Будемо сподіватися, що 2009 фінансовий рік, який починається для нас 1 квітня, буде не менш успішним і ми матимемо змогу спільно з нашими партнерами покращити життя більшої кількості дітей у нужді.

Зберегти дітей в сім'ї

Донедавна про сім'ю, що опинялася в складних життєвих обставинах, ставало відомо занадто пізно. Переважно компетентні органи приймали рішення про позбавлення батьківських прав. У найкращому випадку дітей влаштовували в прийомну сім'ю, а зазвичай – виписували путівку на розміщення в інтернатний заклад.

Конкретні кроки для забезпечення дитині можливості перебувати в рідній сім'ї, найкращому середовищі для її повноцінного та гармонійного розвитку, лягли в основу нового масштабного проекту "Попередження вилучення дітей із сімейного середовища шляхом впровадження механізму гейткіпінгу", який Представництво спільно з Київською обласною адміністрацією й Міністерством у справах сім'ї, дітей та молоді з 2008 року реалізує в Київській області.

Ініціатива спрямована на створення такої системи, яка унеможливить потрапляння дитини до інтернатного закладу без попередньої комплексної оцінки потреб сім'ї в складних життєвих обставинах, визначення потреб дитини та надання всього комплексу послуг, доступного на території громади. Наприклад, у м. Бровари як елемент гейткіпінгу Представництво має намір відпрацювати модель короткочасної професійної прийомної сім'ї. Така можливість дозволить тимчасово розмістити дитину у професійній сім'ї без надання їй статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, а соціальним працівникам – працювати із сім'єю для того, щоб повернути дитину назад.

Детальніше про прийомну сім'ю термінового влаштування читайте на стор. 19-21

Раннє "соціальне" сирітство може бути подолано

Що раніше сім'я в складних життєвих обставинах потрапляє в поле зору соціальних служб, то вищі шанси подолання кризи та збереження дітей в родині, переконує директор Київського обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Людмила Ніколаєнко.

На Київщині значна увага приділяється збереженню біологічної родини, природного середовища, в якому народилася й виховувалася дитина. Основна відповідальність за координацію та безпосереднє виконання всіх послуг, які можуть бути надані родині, що опинилася в складних життєвих обставинах, покладена на центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. У фокусі їхньої уваги – діти, їхні потреби та можливості сімей їх забезпечити. Особливо це стосується дітей раннього віку, які справедливо вважаються найбільш вразливими в розлученні з родинною.

"Запобігання ранньому соціальному сирітству – одне з найактуальніших завдань, на вирішення якого спрямована діяльність центрів соціальних служб, – пояснює Людмила Ніколаєнко. Останніми роками в

цьому напрямку намітилася позитивна тенденція до зменшення відмов від новонароджених. Так, якщо 2005 року в Київській області було зафіксовано 119 відмов від

вонароджених. Цьому сприяло налагодження міжвідомчої співпраці з медиками, активізація роботи та збільшення консультаційних пунктів при закладах охорони здоров'я, яких сьогодні вже 35, проведення спільно із ПБО "Кожній дитині" тренінгів та інформаційної кампанії із запобігання відмова від немовлят "Хочу познайомитися..." в межах проекту "Попередження розміщення дітей раннього віку в інтернатних закладах" за фінансової підтримки Всесвітнього дитячого фонду (Швеція).

На думку Людмили Ніколаєнко, особливо вразливими у відмовах та повторному колі соціального сирітства є випускники інтернатних

Креатив: Інформаційна кампанія вперше змусила українців по-новому подивитися на проблем відмов від дітей

дітей, то 2008-го – 15 відмов. У 2008 році працівники служб раннього втручання охопили 90% жінок, схильних до відмови від но-

закладів, які не мають власного досвіду сімейного життя, комунікативних, соціальних навичок, навичок батьківства, особливо відпові-

дального. До соціальних служб також надходять сигнали про сім'ї з дітьми перших років життя, де є ризик недогляду, недбалого ставлення або інших порушень прав дитини. Після того, як працівники служб раннього втручання спільно з громадою міста чи села виявляють таку сім'ю, над нею беруть "шефство": проводиться первинне інспектування, оцінювання потреби сім'ї, дитини, готуються матеріали до розгляду дорадчого органу, визначається спектр послуг, які слід надати родині, та їх виконавці. Після прийняття рішення про супровід такої сім'ї за кожною закріплюється конкретний соціальний працівник, який за допомогою психологів, педагогів, юристів і медиків допомагає родині якомога повніше, раціональніше вирішити усі проблеми.

Що раніше соціальні працівники помітять негаразди в сім'ї, то легше буде долати кризу. І, поза сумнівом, то меншими будуть психологічні наслідки як для дітей, що виховуються у цих сім'ях, так і для самих батьків. Про це свідчать багато успішних прикладів, коли цілеспрямована професійна робота соціального працівника, який спирається на сильні сторони сім'ї, допомагає знайти вихід. У кожному районі чи місті є свої способи виявлення таких сімей. В основному інформація надходить до центрів після проведення спільних інформаційних заходів із головами сільських, міських рад, заступниками з виховної роботи, дільничними ін-

спекторами.

"Кількість сімей, яка потребує не фінансової підтримки, а чисто психологічної, досить висока, – зазначає директор обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. – У сучасному суспільстві є проблема дискримінації

Мама: вихованки інтернатів особливо вразливі щодо відмов та повторного кругу соціального сирітства

сімей за соціальними ознаками. Зокрема, поширена думка, що кризова сім'я погана, вона не може виховувати дітей, і через це з неї краще забрати дітей. Такі сформовані десятиріччями переконання зумовлені особливостями колективних методів виховання та розвитку системи інтернатних закладів, що вважалася найкращим способом загартовування поколінь радянських громадян".

На сьогодні ця проблема зрушилася з мертвої точки, стереотипи щодо таких сімей поступово змінюються. Органи місцевого самоврядування, які ще пару років тому були категоричними в цих питаннях, шукають варіанти, як допомогти дітям залишитися в родині.

У Київській області триває формування мережі закладів соціального значення, які виконують стабілізуючу роль на період кризи в сім'ї. Це соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та молоді з їх числа, соціальний центр матері й дитини, центри для реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями, для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, центри соціально-психологічної допомоги. Крім того, є такі заклади, як притулки і центри соціально-психологічної реабілітації дітей.

"Перебування в них тимчасове, для реабілітації чи відновлення тих чи інших функцій сім'ї, – розповідає Людмила Ніколаєнко. – Наприклад, через центр соціально-психологічної допомоги, який з 2006 року функціонує в м. Узин, пройшли десятки сімей. І одночасно можна сказати, що рецидивів у сімей, які не розривають стосунків, набагато менше, ніж у дітей з дитячих будинків, які розлучаються з батьками. Адже не допустивши соціального сирітства в ранньому віці, ми забезпечуємо дитину від цілої низки соціальних проблем та їхніх негативних наслідків".

го поглиблення наша спільна робота з ПБО "Кожній дитині" в Україні та обласним управлінням охорони здоров'я, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо вивчення шляхів і причин потрапляння дітей раннього віку в інтернатні установи та забезпечення скорішого й ефективного прийняття рішень щодо їх сімейного влаштування.

Цього року обласна служба у справах дітей продовжує тісно співпрацювати з Представництвом, реалізуючи в партнерстві проект щодо впровадження системи прийняття рішень в інтересах дітей на основі механізму "тейткіпінгу". Він має покращити нашу міжвідомчу взаємодію в процесі виявлення та організації підтримки вразливих сімей з дітьми і покращити захист дітей, дати можливість удосконалити систему моніторингу, виробити і впровадити критерії ефективності роботи органів виконавчої влади щодо забезпечення прав дітей".

Критичний вік

Нині під особливою увагою Представництва діти перших років життя, оскільки, як вважають спеціалісти, це критичний вік для їхнього психічного, фізичного та емоційного розвитку. Чому? На це питання відповідає головний педіатр Головного управління охорони здоров'я Київської обласної державної адміністрації Тетяна Миколаївна Князька.

Народження здорової дитини – ще не заповідь її майбутнього здоров'я. На спосіб життя малюка більш за все впливають батьки.

"Діти ще до народження починають страждати від "безвідповідального батьківства" та його негативних проявів: наркоманії, токсикоманії, ВІЛ-інфікування", – стверджує Тетяна Миколаївна. – "Безвідповідальне батьківство" – одна з передумов вилучення дитини з сімейного середовища і подальшого її розміщення в інституційні та лікувальні заклади за соціальними причинами".

Головний педіатр розцінює такі дії як злочин посадових осіб райдержадміністрацій/міськвиконкомів, які приймають рішення про форму влаштування дітей. Оскільки ці так звані безстатусні діти (що не мають статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування) не існують з юридичної точки зору. Немає дітей – немає і проблеми...

Тетяна Князька радить відвідати будь-який дитячий стаціонар, де більш ніж два місяці "проживає" така малеча, і пересвідчитися в тому, що переживають ці діти, як вони страждають морально, емоційно, фізично.

"Попри те, що медики інтенсивно порушують це питання на всіх рівнях, без відповідного рішення облдержадміністрації упорядкувати міжвідомчу взаємодію з цієї проблеми самотужки нам важко", – констатує вона.

Останніми роками активна державна політика у сфері захисту дітей сприяла розробці Концепції реформування будинків дитини. Вона спрямована на покращення здоров'я дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, підвищення їхніх шансів на усунування, влаштування у прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейно-

го типу, повернення в біологічну родину.

І все ж процес повного переходу від інтернатних до сімейних форм виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на думку фахівців, навіть за ідеальних обставин потребує часу, державної підтримки, впорядкування міжвідомчої взаємодії, навчання спеціалістів та готовності громадян узяти на себе відповідальність за виховання цих дітей.

"За нинішньої економічної нестабільності в державі та галопуючих темпів поширення безвідповідального батьківства про успіх у цій справі говорити важко", – зізнається Тетяна Князька. Спираючись на власний двадцятирічний досвід роботи у педіатрії,

вона прогнозує появу нового "безстатусного" покоління через зростання кількості кризових сімей і випадків вилучення дітей із них за соціальними показниками.

"Так само будуть народжуватися діти з вадами розвитку, хворобами нервової системи, ВІЛ-інфіковані – ті, які потребуватимуть спеціального догляду, – стверджує спеціаліст. – Натомість упровадження Концепції призведе до зниження показників дитячої смертності в категорії дітей з асоціальних сімей. Вона запобіжить інвалідності серед дітей раннього віку та покращить їхню соціальну адаптацію до повноцінного життя в суспільстві завдяки врахуванню їхніх індивідуальних потреб у психологічній, медичній та соціальній реабілітації".

Перші кроки

Відповідно до Концепції реформування будинків дитини, в них буде передбачено відділення медичної діагностики та фізіотерапевтичної реабілітації, педагогічної діагностики та корекції, відділення соціальних інфекцій, наприклад, для дітей, інфікованих ВІЛ, туберкульозом, хворих на гепатит С, ТОКСН-інфекції тощо. Крім того, в них функціонуватимуть відділення профілактики соціального сирітства, так звані відділення кризової сім'ї, відділення сумісного перебування матері та дитини, відділення фізичної реабілітації для дітей-інвалідів віком до 7 років.

Перші кроки в цьому напрямку на Київщині розпочато у КЗ КОР "Київський обласний будинок дитини" в м. Біла Церква. Сьогодні там спільно з ПБО "Кожній дитині" впроваджується нова модель медико-соціального супроводу вихованців закладу. На його базі запроваджено нові види послуг – превентивну службу і посаду соціального працівника, який працює з рідними дітьми. Для посилення контактів із близькими в будинку створено кімнату матері та дитини. Робоча група профільних спеціалістів, що діє при будинку дитини, адаптувала "Протокол медичного догляду за здоровою дитиною віком до трьох років" і систематично проводить оцінку потреб дітей, які перебувають у цій установі.

Очікується, що у такий спосіб на Київщині вдасться розробити пілотну модель та продемонструвати на практиці, яким чином будинок дитини може бути трансформований зі стаціонарного закладу для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в осередок надання соціальних послуг на території громади.

Детальніше про кімнату матері та дитини читайте на стор. 22

Шлях до сім'ї ...

Дитина, яку позбавили спочатку батьків, а потім брата і сестри, не втратила віри у можливість відновлення родини. За допомогою дорослих дітлахи возз'єдналися та здобули нового тата й маму.

Лариса Стрига

Двоповерховий цегляний особняк неподалік від знаменитого на всю Україну

Найменший Кузьменко Максимко – головний герой нашої історії – дуже любив дивитися

батьківських прав. Дітлахів за відпрацьованою схемою направили до передбачених у таких випадках закладів: шестимісячного Максима – до обласного спеціалізованого будинку дитини, його восьмирічну сестру та чотирирічного братика Андрійка – до інших інтернатних закладів "Материнки" та "Волошки". І хоч усі вони в одному місті, діти втратили можливість бачитися одне з одним, як раніше.

Загальний улюбленець

Через стан здоров'я матері Максим тривалий час перебував під особливим медичним наглядом.

"Він змалечку був дуже гарненьким і весь час намагався повернути до себе увагу дорослих. Нахилось, усміхнись, і він у відповідь усміхається та щось весело лепече по-своєму", – згадує лікар-педіатр Тетяна Шевченко. "Ось тут він уже дорослий. Зовсім домашня дитина, правда?", – демонструє вона фотографію Максима у своєму мобільному телефоні.

Спочатку батьки приходили до Максима, відвідували також Андрійка і Маринку. Однак згодом перебралися жити до іншого району та ніби забули про свою дітвору. Бабуся й дідусь із Максимком узагалі не спілкувалися, адже визнавали за свою лише старшу онучку – Маринку. Вона й була єдиною зв'язковою ланкою із молодшими братиками.

"Максим брав фотографію Маринки та усім нам розповідав, що це його старша сестричка, яку він дуже любить. Він міг довго роздивлятися її фотографію. Потім обов'язково цілував та клав до своєї маленької шафки", – згадує його вихователька Наталія Щаслива.

Віко у світ: Будинок дитини в м. Біла Церква, не дивлячись на свіжий ремонт, не може замінити дітям рідний дім

парку "Олександрія" у м. Біла Церква, незважаючи на свіжий ремонт, справляє на відвідувача неоднозначне враження. Коли переступаєш поріг закладу, чомусь огортає невимовна туга від вигляду порожніх дитячих візків, рядів маленьких шафок із одягом, стандартних стендів із фотографіями: дітлахи на святковій виставі, діти з вихователями й гостями...

За цими стінами вирує власне життя, яке за своїм сюжетом частіше нагадує драму. Тут мешкають 57 малюків віком до чотирьох років. За різних обставин потрапила ця малеча до будинку дитини: близько третини вихованців тут від самого народження через стан здоров'я та потребу в особливому медичному догляді; інші – "влаштовані тимчасово", за заявою батьків, які опинилися в складних життєвих обставинах. Про те, коли закінчиться ця "тимчасовість", – нікому не відомо.

тися на два величезні вікна, які виходили у двір дитячого будинку та до його воріт. Він хотів би з дитячою цікавістю припасти до них. З однієї, йому відомої, причини він був переконаний, що це трапиться саме тоді, коли його буде гарно видно з вулиці. Тоді, як хлопчикова здавалося, його не оминуть поглядом перехожі дорослі дяді й тьоті, які так поспішають уздовж вулиці Крижанівського з роботи до своїх затишних осель. Вихователі розуміли, хлопчик чекає маму.

Цьому малюкові, як і третині вихованців дитячого будинку, не знайшлося місця поруч з власними татом і мамою. Після того, як його батьки записали, в домі не стало чого їсти, на чому спати, що вдягти. Постала загроза життю і здоров'ю трьох дітей, які виховувалися в родині Кузьменків. За рішенням суду мати – Наталію Леонідівну та батька – Петра Олексійовича було позбавлено

На очі Наталії Борисівні набігли сльози, адже Максимко став ніби членом її власної родини, оскільки вона з чоловіком майже півроку возила його на сеанси до місцевої психіатрички, аби позбавити малюка від заїкання. Наталія зізналася, що, мабуть, назавжди залишиться відчуття його теплої

Рука допомоги

У жовтні 2007 року, коли Обласний спеціалізований будинок дитини став учасником проекту "Попередження розміщення дітей раннього віку в інтернатні заклади", ані працівники ПБО "Кожній дитині" в Україні, ані спеціалісти структур, долучених до захисту

будинку дитини.

У серпні 2008 року історія Максимка та його братика і сестрички потрапила у поле зору спеціалістів. Не така вже вона й велика – його особова справа: це офіційні документи, довідки та листи, а ще товстенька історія про стан його здоров'я, що супроводжуєть-

Вихованці: В цьому будинку дитини перебувають 57 малюків віком до чотирьох років. Отримати нових батьків вдається одиницям з них.

© С. Крофтс / «Кожній дитині»

руки, коли він притискався до неї, як до мами, щоб не боятися. Максимко ще в дитячому будинку розпочав проявляти свій характер. Одного разу, після насиченого подіями дня, він не захотів відпускати виховательку додому. Хлопчик сказав, що якщо вона піде з роботи, то візьме стілець, поставить біля дверей, сяде й буде її до завтра чекати. Вранці, коли жінка зайшла в свою улюблену групу, на неї вже чекав Максимко на стільчику із запитанням: "Наташа, де ти так довго ходила, я ж на тебе ще з учора чекаю?"

Дитяча шафка, маленький стільчик, улюблена іграшка, ліжечко – це невеликий скарб, який Максимко отримав у дитячому будинку. На сьогодні наш герой вже не є вихованцем цього незвичайного будинку, але тому передувало ще кілька важливих подій.

прав дітей і не уявляли, яким важливим стане він у житті вихованців цього закладу.

Основним здобутком проекту стала команда, що склалася в процесі роботи після низки візитів до будинку дитини. Вона згодом переросла у Міжвідомчу групу з захисту прав дітей – професіоналів, об'єднаних спільним переконанням, що найкращим для розвитку дитини є її зростання в безпечному сімейному середовищі. Для її ефективної роботи було відпрацьовано механізм міжвідомчої взаємодії у сфері захисту прав дітей раннього віку, які опинилися в складних життєвих обставинах, прийняття рішень на основі оцінки потреб дитини та планування командних дій в найкращих інтересах дітей. Однією зі складових такого механізму став соціальний педагог, посаду якого було введено при

ся коментарями лікарів та педагогів. А що за межами закладу?

Усім спеціалістам стало зрозуміло, що пошук перспектив залежить від детального вивчення ситуації. Для цього була застосована методика оцінки потреб, яку вже з осені 2007 року Представництво БО "Кожній дитині" в Україні пілотує в Київській області

На основі запропонованої методики було проведено оцінку можливого повернення Кузьменків до біологічних батьків. А в разі їхньої неспроможності виховувати та утримувати власних дітей було намічено інші варіанти вирішення подальшої долі малюків.

Початкова оцінка, висновки та детальне комплексне вивчення ситуації, обговорення результатів на командній зустрічі – все це стало важливим кроком до майбутніх позитивних змін в житті Максима, його братика та сестрички.

За словами соціального педагога Оксани Вороніної, координатора з проведення початкової оцінки вихованців в будинку дитини, Максим легко встановлював контакти з однолітками та був лідером у дитячому колективі. Він пишався власними маленькими досягненнями: вдалими малюнками або зробленою власноруч фігуркою з дитячого конструктора "Lego". Хлопчик прагнув до пізнання навколишнього світу й потребував подальшого сімейного виховання.

Натомість, за встановленням порядку, після чотирьох років Максим мав перейти до наступного інтернатного закладу. Хоч у ролі "випускника" він міг виглядати непереконливо, проте таким, згідно з законом, мав стати черговий етап його непростого

"Чуєш, ти не плач – я ж їду зі своїми мамою й татом!"

життя. Невже процес є незворотним?

На це питання розпочали шукати відповідь учасники Міжвідомчої групи з захисту прав дітей – соціальний працівник Служби раннього втручання Злата Чорна та заступник директора Білоцерківського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Світлана Балабуха.

Перший виїзд до біологічних батьків, спілкування з головою сільської ради та сусідами лише підтвердили попередні перестороги. Батьки Максима і далі вели асоціальний спосіб життя, підробляли тимчасовими заробітками й добряче пиячили. Вони частенько згадували про свою "забуту" дитину, навіть мріяли колись повернути їх, однак нічого для цього не робили. Усім навколо здавалося, що далі розмова справа не просувалася, "оковита" скувала цих молодих людей по руках і ногах. До того ж у процесі проведення оцінки сімейного середовища дітей стало відомо, що батько часто бив дітей, знущався та занурював їх із головою в ємність з водою.

Неадекватною здалася поведінка батьків і психологові центру Світлані Коломієць. Вона із сумом була змушена констатувати, що більшість відповідей на індикатори оцінки сімейного середовища в родині Кузьменків були негативними, що іншими словами означало – жодного натяку на батьківство.

"А бабуся й дідусь?" – запитаєте ви. Так, це ймовірний вихід. Однак ні за станом свого здоров'я, ні за умовами проживання, ні за переконаннями вони не бажали повернути дітям сім'ю. Навпаки, ці "родичі" вже давно схилилися до думки, що найкраще для дітей було б, щоб їх "хтось забрав із собою за кордон".

За таких умов до справи також підключилася начальник відділу опіки Білоцерківської міської

служби у справах дітей Надія Марченко. Саме за її участі було прийнято спільне рішення: "...про відсутність можливостей повернення дитини до біологічної родини". Враховуючи, що всі троє дітей занесені до Банку даних на усиновлення, було визначено, що забезпечити право цих дітей на виховання в сім'ї можливо лише через їх усиновлення або влаштування в прийомну сім'ю.

Й їду зі своїми мамою і татом

Відтоді день за днем соціальні працівники вивчали всі можливі ресурси для вирішення подальшої долі Максима, його братика та сестрички. І не повірите, що найціннішою в цій історії стала саме Маринка, яка ніби перейняла на себе відповідальність за своїх молодших братиків.

"Знаєте, а мене хочуть усиновити", – ніби по секрету сказала Маринка соціальному працівникові Златі, яка її відвідувала. "Вони дуже-дуже хороші, я їх попрошу, щоб і братиків забрали, я ж без них не поїду", – сказала 11-річна дівчинка.

Стали перевіряти інформацію. Справді, одна американська сім'я,

яка кілька разів запрошувала дівчинку до себе в родину на відпочинок під час літніх канікул, вже звернулася до Департаменту з усиновлення та захисту прав дитини щодо усиновлення Маринки.

Нові батьки протягом жовтня 2008 року перебували в Україні для налагодження контактів з дитиною, регулярно відвідували дівчинку, яка була їм уже за перекладача. Майже неймовірно, але Маринка була дуже переконлива, і її американські батьки погодилася на усиновлення ще й братиків.

Перша зустріч нашого героя з "американськими батьками" була дуже хвилюючою для всіх дорослих, окрім самого Максима. Він відразу усівся на руки "новій мамі" та бадьоро розмовляв з нею по-українськи, не звертаючи увагу на те, що вона нічого і не розуміла.

"Ой, погляньте, – зауважила "нова мама", – Максим, коли хвилюється, так само перебирає рученятами, як наша Маринка!"

Хоч наш герой ніколи не був обділений увагою, в останні дні його перебування в будинку дитини всі дорослі намагалися частіше пригорнути хлопчика, а він, відчуваючи це, заспокоював: "Чуєш, ти не плач – я ж їду зі своїми мамою й татом!"

23 жовтня 2008 року за рішенням суду в Максимка, Андрійка та Маринки з'явилися власні тато і мама. І байдуже, що вони розмовляють незвичною для дітлахів мовою та живуть дуже далеко за океаном в Америці, куди на початку листопада 2008 року й вирушила ця родина. А особову справу Максима Кузьменка на найближчі 70 років передадуть до архіву спеціалізованого обласного будинку дитини разом з надією про його успішне майбутнє.

Лариса Стрига – менеджер проектів ПБО "Кожній дитині" в Україні
З етичних міркувань імена та прізвища дітей у статті змінено.

Відгуки та коментарі надсилайте за адресою: ls@everychild.org.ua

Оцінка потреб дитини та її сім'ї

В умовах соціально-економічної нестабільності в Україні проведення соціальними працівниками багатосторонньої оцінки потреб дитини, можливостей батьків, сімейних факторів та оточення може забезпечити сотні дітей від потрапляння в інтернатні заклади та травми інституціоналізації.

Надзвичайно важливим кроком на шляху реформи соціальних послуг для вразливих дітей та сімей в Україні стало введення з ініціативи ПБО "Кожній дитині" поняття "оцінки потреб сім'ї, що перебуває в складних життєвих обставинах" та наголошення на необхідності її проведення в прийнятій 15 січня 2009 року Верховною Радою України нової редакції Закону України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю".

Закон, спрямований на створення єдиної системи соціальної роботи в Україні, також розширив сферу здійснення соціальної роботи, замінивши в тексті словосполучення "соціальна робота з дітьми та молоддю" словосполученням "соціальна робота з дітьми, молоддю та сім'ями". Відповідно, основою соціальної роботи в громаді стала соціальна робота з конкретною сім'єю, яка опинилася в складній життєвій ситуації та не в змозі самостійно, без сторонньої допомоги подолати її наслідки.

На нашу думку, методика оцінки потреб дитини та її сім'ї є тим інструментарієм, що створює можливість систематичного збору інформації і даних про дитину та сім'ю, сприяє аналізу та плануванню найкращих дій в інтересах дитини, допомагає виявити сильні та слабкі сторони дитини та сім'ї, проблеми та труднощі у задоволенні потреб дитини, скласти індивідуальний план роботи з клієнтом та сформувати комплекс актуальних соціальних послуг.

"Професійне застосування оцінки потреб, дозволяє визначити ресурси громади, потенціал найближчого оточення дитини для створення чи відновлення її можливостей зростати у сімейному середовищі, тобто дозволяє попередити розміщення дитини в інтернатний заклад, повернути

дитину до рідної сім'ї або влаштувати в інші форми сімейного виховання", – стверджує Зінаїда Кияниця, заступник директора ПБО "Кожній дитині".

Вперше методики процесу оцінки потреб були апробовані Представництвом в Київській області в рамках проекту ЄС "Розвиток інтегрованих соціальних служб для вразливих дітей і сімей".

Досвід виконання проекту став основою для посібника "Оцінка потреб дитини та її сім'ї", де розкрито підходи до здійснення оцінки потреб дитини у процесі розвитку, окреслюються її основні принципи, складові, етапи, методи тощо. З електронною версією посібника та оціночними формами можна ознайомитися на

сайті www.everychild.org.ua в розділі "Бібліотека".

Цього року Представництво планує випустити нову версію посібника, яка окрім розширеної теоретичної частини, буде містити практичні приклади із застосування оцінки потреб в Україні, а також нові розділи про здійснення оцінки потреб дітей, які перебувають у інтернатних установах та випускників інтернатних закладів.

Ми сподіваємося, що процес оцінки потреб дитини та її сім'ї вкорениться і стане невід'ємним елементом, етапом роботи працівника соціальної служби, що сприятиме покращенню становища кожної дитини та її сім'ї та ефективному вирішенню їх складної життєвої ситуації.

Оцінка потреб – процес збору, узагальнення та аналізу інформації щодо стану та життєвих обставин об'єкта соціальних послуг з метою визначення видів та обсягів послуг, їх впливу на процес подолання складних життєвих обставин.

В основі моделі оцінки потреб дитини та її сім'ї лежить твердження, що дитина захищена і повноцінно розвивається у разі повного врахування її потреб для розвитку, здатності батьків реагувати на ці потреби та сприятливого впливу на дитину середовища родини та громади.

Принципами оцінки потреб є: комплексність; розуміння людини та її потреб у контексті її соціальних зв'язків і життя в громаді; проведення оцінки на ранньому етапі виникнення проблеми або розвитку ситуації з метою запобігання їх погіршенню; активна участь клієнтів (дитини, членів її родини, представників громади, суб'єктів соціальної роботи тощо) у процесі оцінки й прийняття рішень тощо.

Процес здійснення оцінки потреб дитини та її сім'ї базується на:

- Теорії прив'язаності
- Теорії періодизації розвитку особистості
- Мотиваційно-потребовій теорії

Обґрунтування необхідності та законодавче закріплення процесу оцінки потреб дитини та її сім'ї, з метою впровадження у практику діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, єдиної моделі оцінювання і оцінки потреб клієнта, відображено в законах України "Про соціальну роботу з дітьми та молоддю", "Про соціальні послуги", спільному наказі щодо затвердження порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Довгий час хибно вважалося, що цінність матері для дитини визначається насамперед її здатністю забезпечувати вітальні потреби малюка, необхідні для його виживання. Прив'язаність вважалася вторинною потребою після первинної, наприклад, голоду. Направді прив'язаність – це основа гармонійного розвитку дитини, переконані тепер учені.

Марія Ростальна

У світі дорослих часто постає питання про те, що саме потрібно дітям для їхнього гармонійного розвитку. Шукаючи відповідь на це, вчені намагалися максимально наблизитися до дитини, для того щоб зрозуміти її почуття і переживання.

Складний процес

Дитина приходить у цей світ вразливою та відкритою, готовою до пізнання. Уся навколишня дійсність ототожнюється для неї з матір'ю, людиною, що забезпечує їй дорогий зв'язок із життям.

Тривалий час прив'язаність розглядали як другорядну потребу для дитини. Вважалося, що діти прив'язуються до матері через її здатність забезпечити їхні вітальні потреби. Уперше хибність цієї точки зору довів Гаррі Харлоу шляхом емпіричного дослідження.

Під час експерименту він розлучив малят макаки з матір'ю, замінивши її дротяним макетом, оснащеним пляшечкою з харчуванням, та макетом з м'якої тканини, але без пляшечки. Якщо керуватися гіпотезою, що дитина прив'язується до матері, яка її годує, то малята макаки мали б надати перевагу дротяній "мамі", натомість вони майже весь час пригорталися до м'якого макета. У той же час було відмічено, що малята, розлучені з мамою, поведуться тривожніше та гірше розвиваються ніж ті, про яких і далі турбувалися батьки.

Невидимий зв'язок

© D. Levene/EveryChild

Дослідження підвело вчених до висновку, що, попри безумовну важливість первинних життєвих потреб для розвитку дитини, є ще дещо не менш значиме для її подальшого життя та здоров'я.

Істотними доказами цієї тези стали спостереження за так званими дітьми-мауглі. Вирощені тваринами людські діти зазвичай жили недовго й не могли адаптуватися в суспільстві.

Любити, щоб жити

Життєву потребу в материнській турботі для повноцінного розвитку дитини підкреслював ще в минулому столітті відомий психолог Еріх Фромм.

Він розглядав материнську любов як безумовне забезпечення життя дитини та її потреб, яке має два аспекти. Перший – це турбота й відповідальність, абсолютно незамінні для збереження життя дитини та її розвитку. Другий аспект виходив за рамки простого збереження життя: вчений називав його установкою, що надихає дитину на любов до життя, яка дає дитині відчуття, як добре бути живим, маленьким хлопчиком чи дівчинкою, як добре жити на цій землі.

Нові методи досліджень дозволяють припустити, що в материнській любові набагато важливіша роль – вона вкрай потрібна

для виживання дитини в умовах агресивного зовнішнього середовища.

До принципового перегляду уявлень в сучасній науці про природу стосунків матері та дитини привели дослідження англійського психолога та психіатра Джона Боулбі, засновника вчення під загальною назвою "Теорія прив'язаності" та цілого напрямку в психології.

Він розглядав прив'язаність як первинну, вроджену поведінкову систему, що виникла у приматів в процесі природного добору. На його думку, прив'язаність – це ніщо інше як прагнення до емоційної близькості з іншою людиною та збереження цієї близькості впродовж життя.

У своїх дослідженнях Боулбі чітко встановив, що емоційні зв'язки зі значущими людьми для дітей є життєво важливими у буквальному значенні цього слова, оскільки дають можливість розвивати базову довіру до світу і позитивну самооцінку.

Шоште відчуття

Особливо важливі люблячі стосунки для немовлят, які сприймають навколишню дійсність здебільшого через почуття.

"Немовля не стільки свідоме, скільки чуттєве", – констатує у своїй книзі "Як виростити дитину щасливою" американська психотерапевт Жан Ледлофф.

"Уві сні малюк відчуває свій

добре.

"Якщо ж дитина не на руках, – пояснює психотерапевт, – вона страждає, і що найгірше, не може полегшити своє страждання надією, адже почуття надії теж залежить від часу. Немовля, як мудрець, живе у стані зараз. Якщо його тримають на руках, воно безмежно щасливе, якщо ж ні – то переживає стан печалі, невимовного суму та порожнечі".

Таким чином, можна говорити про потребу дитини в прив'язаності не лише як у духовній близькості з дорослим, але й у постійному фізичному контакті з ним. Дітям потрібна любов в усіх її проявах: неслухняних словах, ласкавому тембрі голосу, обіймах, пригортаннях, теплих материнських рук, поцілунках і лагідному погляді.

Дитячі сигнали

Висновки Боулбі та інших дослідників дозволили по-іншому подивитися на поведінку немовля та їхні емоційні реакції.

Якщо раніше дорослі сприймали плач малюка, коли той лишався на самоті, як вияв капризності та спробу маніпулювати дорослими й недооцінювали значення його усмішки, то тепер стало зрозумілим, що дитина таким чином комунікує з дорослими, виражаючи свої найсильніші емоції.

Плач для дитини – сигнал біди. Якщо малюк плаче, це означає, що йому або боляче, або дуже

"Якщо немовля тримають на руках, воно безмежно щасливе, якщо ж ні – то переживає стан печалі, невимовного суму та порожнечі"

Жан Ледлофф, американська психотерапевт

стан та все, що відбувається навколо, приблизно так само, як дорослі, що сплять в одному ліжку, відчувають присутність одне одного, – наголошує Ледлофф. Наяву малюк є вразливішим, ніж дорослі, адже сприймає все набагато гостріше, тому що не може співвіднести свої переживання з попереднім досвідом". Учена вважає, що дитина не відчуває часу на руках у матері. Час для неї не має значення, вона відчуває, що все

страшно, і близький дорослий повинен негайно реагувати на потребу дитини. Іншим сигналом є усмішка малюка, що також має прив'язуючу роль: так він виражає свою любов та "притягує" до себе любов дорослих, намагаючись бути привабливим.

Теорія прив'язаності особливо важлива для усвідомлення стану дітей, що з тих чи інших причин розлучилися з близькими та були розміщені у заклад для дітей-

сиріт.

Діти дуже тяжко переживають розлуку з батьками: спочатку вони протестують, плачуть та відштовхують будь-які види турботи, що їм пропонуються. Потім вони проходять через період відчаю, замикаються в собі, стають пасивнішими й, очевидно, впадають у глибокий сум. Згодом настає стадія відчуженості. Що характерно, дитина на цій стадії не привертає уваги спеціалістів. Вона виглядає слухняною і покірною. Така дитина просто "зручна" для дорослих, адже, відповідаючи одразу за велику кількість дітей, персонал змушений приділяти увагу тим, хто активно та галасливо її вимагає. Тиха ж дитина залишається на самоті, що лише поглиблює її тяжкий психологічний стан.

Жорсткий дефіцит тепла

Подальші дослідження довели, що порушення прив'язаності може мати тяжкі наслідки не лише для психологічного розвитку дитини, а й для її фізичного здоров'я.

Особливий ризик становить **сепарація** (від англ. separation – розділення, розлучення) матері та дитини раннього віку.

Учені зазначають, що дитині, в якій не сформувалися прив'язаності, будуть притаманні страх, породжений невпевненістю у собі, комплекс неповноцінності, агресія, які призводять до несправедливих звинувачень, приниження, самотності й тотальної неуспішності. Це в свою чергу викликати у дитини нервові напруження та стреси.

З утратою зв'язків із близькими людьми дитина втрачає й здатність прив'язуватись.

"Позбавлені любові особистості використовують інших тільки у власних корисливих інтересах і виявляються нездатними зав'язати з іншою людиною люблячі, тривалі стосунки", – категорично стверджує Боулбі.

Хоч як переконливо звучить ця теза, вперше на практиці її вдалося підтвердити його послідовниці Мері Ейнсворт.

Вона розробила й застосувала

Руйнівні втрати

Дослідження свідчать, що 75% об'єму головного мозку розвивається саме у віці до трьох років. Клітини головного мозку пов'язані розгалуженою сіткою зв'язків з нервовими клітинами всього організму ще до народження дитини. Вони керують роботою серця, диханням та іншими життєвими функціями людини.

Усі інші мозкові зв'язки просто чекають "підключення". Перед

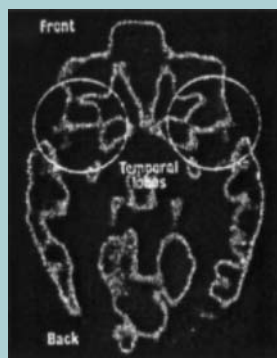
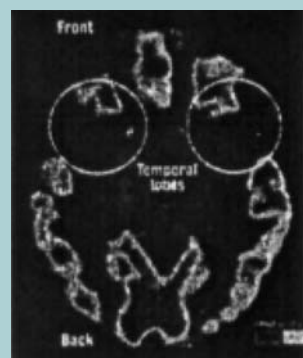
самим народженням і відразу після пологів починається "розквіт" серединно-мозкових зв'язків. У перші місяці життя відбувається швидкий розвиток сенсорних і моторних зон мозку.

У дослідженнях із використанням ПЕТ (позитронно-емісійної томографії) було виявлено, що без соціального впливу зв'язки, які не використовуються, слабнуть і відмирають без утворення на їхньому місці нових си-

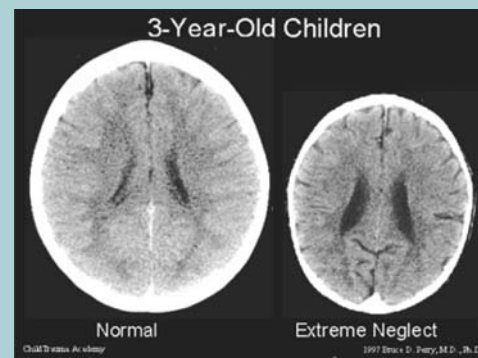
напсів (місце контакту між двома нейронами чи між нейроном і клітиною, що отримують сигнали і служать для передачі нервового імпульсу між двома клітинами).

Нейробіологічне сканування мозку показує вплив недогляду на розвиток мозку, поведінки та почуттів дитини. Відділи мозку, що не використовуються через брак стимулів, які може забезпечити малюку лише близька, любляча людина, атрофуються.

"Вікна вразливості" у мозку дитини. Ліворуч сканування мозку дитини, що зазнала недогляду, праворуч, для порівняння, мозок дитини з успішної сім'ї.

Об'єм мозку трирічних дітей: дитини, яка виховувалася в сім'ї (зліва), і дитини, що мала досвід інституційного виховання (справа).

метод дослідження прив'язаності, відомий як "ситуація з незнайомим дорослим". В експерименті за дітьми з мамами та/або сторонніми людьми спостерігали під час незнайомої ситуації. При цьому вимірювалася частота плачу дитини.

Дослід показав, що, коли дитина була з мамою, вона пригорталася до неї, майже не звертаючи уваги на сторонніх. Водночас діти, які опинялися самі, почувалися найбільш тривожно.

Діагностуючи порушення прив'язаності, Ейнсворт виділила такі типи:

– *негативна* (невротична) прив'язаність: дитина постійно шукає уваги від батьків, навіть і негативної, провокуючи покарання, намагаючись дратувати батьків;

– *амбівалентна*: дитина постійно демонструє двояке ставлення до близького дорослого: то песить до нього, то грубить, уникає. При цьому такі перепади у

спілкуванні є частими, компромісів у стосунках немає, а сама дитина не може пояснити свою поведінку і часто страждає від цього. Такий тип характерний для дітей, чий батьки були непослідовні, позбавляючи тим самим дитину можливості зрозуміти їхню поведінку і пристосуватися до неї;

– *унікаюча*: дитина замкнена, понура, не допускає довірливих стосунків із дорослими й дітьми, хоча може любити тварин. Основний мотив такої поведінки – нікому не можна довіряти;

– *дезорганізована*: такі діти навчилися виживати, порушуючи усі правила та кордони людських стосунків: їм не потрібно, щоб їх любили, вони хочуть, щоб їх боялися. Такий тип прив'язаності характерний для дітей, котрі зазнавали жорсткого поводження й ніколи не мали досвіду прив'язаності.

Зміцнення та встановлення прив'язаностей до значимого дорослого й гарантування якості

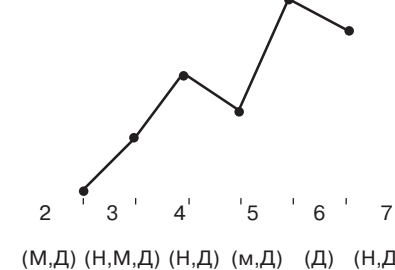
міжособистісних стосунків дитини й батьків є ознаками стабільного розвитку сім'ї та її життєдіяльності, робить висновок Ейнсворт.

Так було встановлено, що сила та якість прив'язаностей багато у чому залежать від поведінки батьків щодо дитини. У дітей, чий потреби в любові та зв'язку з ближніми не задовольняються, уся внутрішня енергія йде на боротьбу з тривогою та пристосування до пошуку емоційного тепла в умовах його "жорсткого дефіциту".

Великі надії

На думку вчених, ситуація не є катастрофічною: в майбутньому дитина ще зможе відновити свій потенціал. Унікальність структури людського мозку пов'язана з властивістю покращуватися під впливом позитивного досвіду і добрих можливостей для навчання, особливо в перші роки життя. Але знову ж таки лише тоді, коли

Частота плачу дитини в різних епізодах незнайомої ситуації

Ключ: М – мама на місці, Д – дитина на місці, Н – незнайома людина на місці
Джерело: Ainsworth M. D. S., Blehar M. C., Waters E., Wall S. Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillsdale, N. J. Erlbaum. 1978

дитина почуватиметься безпечно, захищено, буде в середовищі, що сприятиме відновленню її самооцінки, та якщо матиме можливість брати активну участь у прийнятті рішень, які стосуються її життя.

На жаль, ці умови неможливі для десятків тисяч дітей, що зростають в умовах інтернатного виховання.

Заклад не дає можливості утворення стійких стабільних стосунків дитини з однією дорослою людиною, адже персонал там працює позмінно і кожен дорослий відповідає не за конкретну дитину, а за визначений напрям роботи з усіма дітьми.

Водночас спеціалісти, що працюють у сфері захисту прав дітей, відзначають стрімкі позитивні зміни в розвитку дітей, які після проживання в закладі потрапляють у сім'ю. У них покращуються стан здоров'я та розумові здібності, змінюється на краще успішність та фізичний розвиток. Діти в сім'ях починають налагоджувати соціальні зв'язки, психологи фіксують зниження рівня тривожності.

Відкриття теорії прив'язаності змінило й уявлення про потреби дитини в її розвитку. Адже стало зрозуміло, що неможливо говорити про потреби дитини окремо від людини, що піклується про її розвиток.

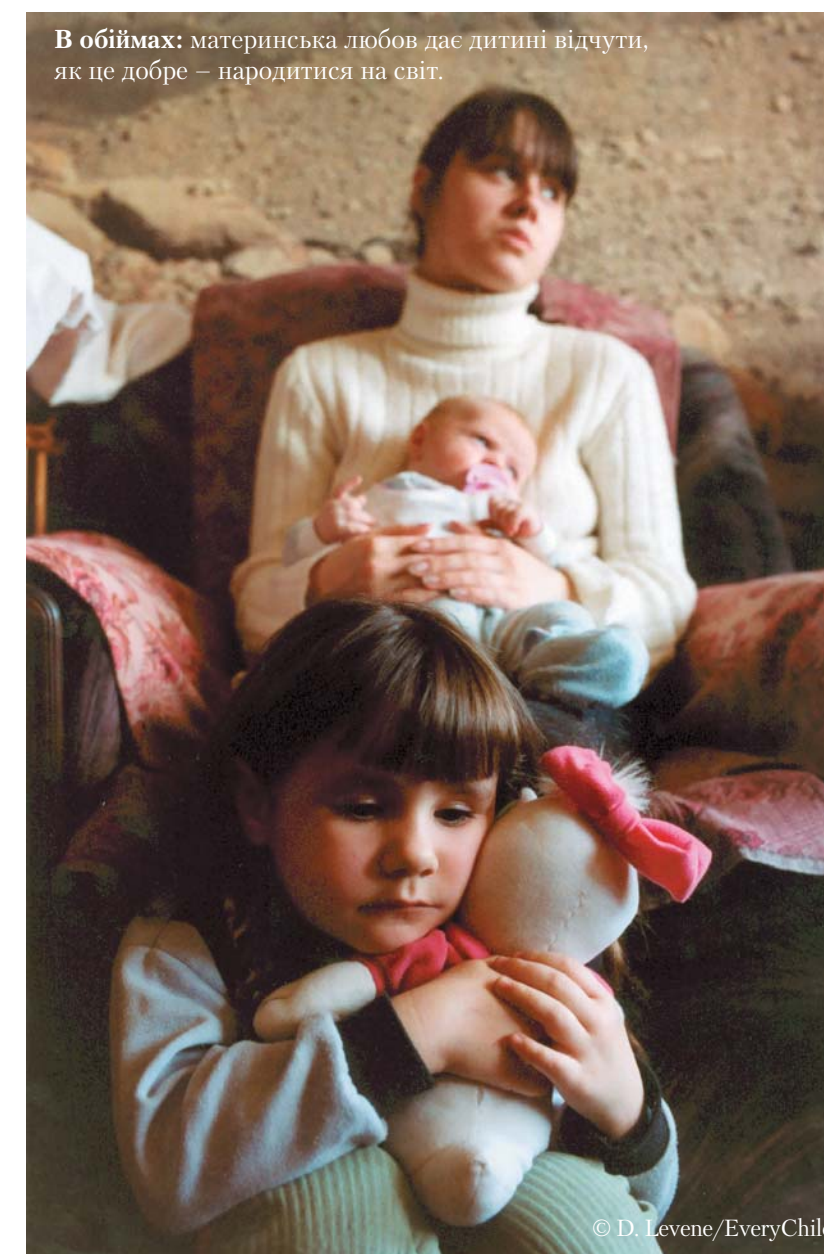
Учені довели, що дитина не може повноцінно розвиватися без сформованої прив'язаності до одного стабільного дорослого. Ця прив'язаність у дитини може формуватися в середовищі сім'ї, поза

створити гармонійну сім'ю – усе це та багато іншого залежить від поведінки близької дорослої людини стосовно дитини в її ранньому віці.

З огляду на теорію прив'язаності, класичний вислів Фромма про те, що материнська любов дає дитині відчуття, як це добре – народитися на світ, набуває нового, глибшого змісту.

Марія Ростальна – менеджер тренінгових програм ПБО "Кожній дитині" в Україні

Відгуки та коментарі надсилайте за адресою: mr@everychild.org.ua

В обіймах: материнська любов дає дитині відчуття, як це добре – народитися на світ.

© D. Levene/EveryChild

Прийомна сім'я НОВОГО ТИПУ

Діти-сироти зможуть виховуватися в прийомних сім'ях термінового влаштування. Нова система допомоги дітям без батьківської опіки вже розпочала діяти на Київщині.

Останніми роками в Україні активно розвивається інститут прийомного виховання. У 2008 році близько двох із половиною тисяч дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, було влаштовано в новостворені прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ), більш ніж три з половиною тисячі усиновлено.

Водночас кількість дітей, вилучених із рідних сімей у зв'язку з позбавленням їхніх батьків батьківських прав, не нижча за 7 тисяч. Для більшості з них дорога до нової сім'ї пролягає через притулок, лікарняну установу, інтернат; через розлуку з близькими людьми, втрати та сподівання, очікування та пристосування. Як складеться доля цих дітей, чи зможуть вони бути щасливими, відчувши зраду власних батьків, байдужість і бюрократію тих, хто приймає рішення? Як їм, маленьким, зрозуміти, що рік перебування в лікарняній установі виправданий потребою визначити їм статус?

Діти, куди подіти?

Братики Ігор і Сашко: першому один рік, другому два з половиною. Вони вже понад рік живуть у районній лікарні. Стан їхнього здоров'я задовільний, тільки очі сумні, вони чекають на маму. В лікарні їх дуже люблять, медсестри, лікарі

Маленькі заручники: через недосконалість законодавства діти, від яких відмовилися батьки, змушені проводити перші місяці життя в лікарнях та пологових відділеннях

© D. Levery/EveryChild

приносять цукерки, іграшки, бавляться з ними. Проте більшість часу вони залишаються на самоті.

Катеринці – два місяці. Її разом із неповнолітньою мамою, в супроводі дитячого лікаря привезли до будинку дитини. Представники органу опіки та піклування не могли визначитися, чи зможе неповнолітня мама, яка сама з неблагополучної сім'ї, доглядати й опікуватися немовлям. Нарешті рішення прийняте, і мама під диктовку пише заяву на тимчасове влаштування дитини в заклад. Що буде

Зінаїда Кияниця

через 6 місяців, після закінчення терміну тимчасового перебування, ніхто не знає...

Наталія у притулку близько тижня. Мама після того, як її побив співмешканець, лежить у лікарні. Родичів у дівчинки немає, і її направили до притулку, що за 70 кілометрів від рідної домівки.

Альтернативи немає?

Чи завжди батьківських прав позбавляють у найкращих інтересах дитини? Чи вживають державні установи, соціальні служби, громада всіх можливих заходів для подолання кризи й підтримки дитини в рідній, біологічній сім'ї? І нарешті: чи відповідають ужиті заходи потребам дитини та сім'ї і чи справді вони спрямовані на відновлення добробуту дитини?

Конвенція ООН "Про права дитини" передбачає, що держави допомагатимуть і підтримуватимуть батьків у виконанні батьківських обов'язків. Їх виконання можливо забезпечити, лише коли є збалансована державна політика, спрямована на підтримку сімей з дітьми; коли у громаді розвиваються спеціалізованих послуги та забезпечується їхня доступність сім'ям з дітьми у складних життєвих обставинах; коли впроваджуються різні види сімейних форм влаштування дітей: опіка, піклування, всиновлення,

приймна сім'я, ДБСТ.

У міжнародній практиці інститут прийомної сім'ї переважно розглядається як одна зі спеціалізованих послуг, спрямована на захист дитини та підтримку біологічних батьків у кращому вихованні й догляді за дитиною. Наприклад, у Великій Британії дві третини всіх дітей, які побували під прийомною опікою, в середньому протягом шести тижнів повертаються у свої родини. Власне, сам процес направлення та перебування дитини в прийомній сім'ї, як правило, погоджується з біологічними батьками. Тому більшість дітей у такий період підтримують тісні зв'язки з власними батьками, незважаючи на те, що багато з них потрапили до прийомних сімей через насильство в рідних. Це встановлено в Законі про дітей, прийнятому 1989 року. Він зобов'язує місцеві органи влади співпрацювати з батьками й робити все можливе, щоб дитина жила у власній сім'ї та громаді, перш ніж вирішувати передати дитину під державну опіку.

Все питання в статусі

За українським законодавством дитина може бути влаштована у той чи інший інститут сімейного виховання, тільки якщо їй встановлено статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Саме цей статус надає їй право на повне державне забезпечення й отримання передбачених у законодавстві пільг. Крім того, більшість прийомних батьків та пересічних громадян сприймають прийомну сім'ю як одну з форм усиновлення. На їхню думку, така сім'я передбачає догляд і виховання дитини до її повноліття й не накладає на прийомних батьків жодних зобов'язань із підтримки контактів дитини з її власними батьками чи родичами, тим паче – не передбачає роботи з повернення дитини в біологічну сім'ю.

Українське законодавство також дозволяє тимчасово забирати дітей із сімей, де батьки з якихось причин не забезпечують їм належного догляду й виховання. Це спонукає працівників зі сфери захисту дітей регулярно порушувати питання про позбавлення батьків права брати участь у вихованні

власної дитини. Тим самим вони знімають з батьків усю відповідальність і перекладають її на державу.

Передбачені в таких випадках фінансові механізми дозволяють утримувати тимчасово забраних дітей, лише розміщуючи їх в інтернатних установах або закладах соціально-правового захисту дітей. Тобто розміщення дітей до інститутів прийомного виховання без надання дитині відповідного статусу дитини-сироти в такому разі є неможливим. Та й, як свідчить практика, встановлення статусу – це тривалий процес зі збором чи відновленням документів, пошуком батьків або свідків, розглядом

Термінова допомога: прийомна сім'я нового типу зможе приймати дітей в "аварійних" випадках

справи в суді тощо. У середньому він займає не менш ніж два місяці, інколи роки. А вилучені діти потребують негайного влаштування. У найкращому випадку їх забирають родичі, проте чимало потрапляють до притулку або центру соціально-психологічної допомоги, а коли таких немає – дітей розміщують просто в лікарняних установах, які зовсім не пристосовані для їх тривалого перебування.

Причина в чинному законодавстві та підзаконних нормативних документах, недостатньо гнучких для адекватної відповіді на різні життєві ситуації та недостатньо орієнтованих на підтримку дитини в біологічній сім'ї. У результаті діти без встановленого статусу місяцями живуть у тимчасових закладах, що негативно позначається на їхній психіці та розвитку.

Час діяти

Усвідомлюючи наслідки цієї проблеми, Представництво "Кожній дитині" в Україні спільно з органами місцевого самоврядування міста Броварів розпочало роботу з упровадження в місті моделі прийомної сім'ї термінового влаштування, яка доповнить систему підтримки вразливих сімей з дітьми та профілактики соціального сирітства.

Першим кроком у реалізації цього задуму робоча група розробила положення про прийомну сім'ю термінового влаштування, яке було затверджене на сесії міськвиконкому. У Положенні зазначено: прийомна сім'я термінового влаштування – це різновид прийомної сім'ї для тимчасового влаштування дітей, які опинилися в складній життєвій ситуації та потребують термінового захисту (але не мають визначеного статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування). Причини, з яких дитина може бути влаштована на певний час у таку сім'ю, різні: це і перебування матері-одиначки в лікарні; і гостра сімейна криза; і тривалий конфлікт між дитиною й батьками тощо. Головне мінімізувати негативні ризики й надати дитині в період кризи сприятливе сімейне середовище, а батькам – за допомоги соціальних працівників посприяти у відновленні сімейного благополуччя. Серед обов'язків тимчасових прийомних батьків зазначено, що вони мають бути готовими в будь-який час прийняти в сім'ю дитину та гарантувати їй безпечне середовище й догляд; сприяти реабілітації, адаптації, соціалізації відповідно до потреб конкретної дитини; допомагати дитині підтримувати безпечні соціально-значущі для неї контакти з батьками, близькими людьми, родичами, друзями; сприяти продовженню навчання. Наразі триває процес відбору сімей, які виявили бажання допомагати дітям та спробувати себе в ролі батьків у такій моделі прийомного виховання.

Я переконана, що подальший розвиток системи захисту прав дітей в Україні має бути сфокусо-

ваний на підтримці вразливих сімей з дітьми та на підвищенні відповідальності й здатності передусім біологічних батьків забезпечувати потреби дитини. Позбавляти батьківських прав слід аж тоді, коли всі спроби надати підтримку батькам не дали бажаних результатів, причому спроби мають бути своєчасними. Упровадження такого різновиду прийомної сім'ї надасть соціальним працівникам додаткову й дієву можливість надавати ефективні послуги вразливим сім'ям з дітьми і запобігати забираючі дітей.

Зінаїда Кияниця, Заступник директора ПБО "Кожній дитині" в Україні з реалізації програм

Відгуки та коментарі надсилайте за адресою: zk@everychild.org.ua

Хто повинен захищати дітей?

Не зважаючи на те, що 2008 рік був роком національного усиновлення, в Україні все ще залишається велика кількість дітей, позбавлених батьківської опіки, – сироти та "соціальні" сироти (діти з вразливих сімей). Зазвичай все своє дитинство вони перебувають в інституційних закладах опіки, що не може забезпечити їхнього оптимального розвитку. Посилити роль громадянського суспільства у захисті прав цих дітей – завдання нового проекту, підтриманого в Європейському Союзі.

Мар'яна Завійська

Прихильність України на державному рівні ідеям трансформації системи опіки та запобіганню передачі дітей до інституційних закладів – це свідчення її рішучості у прагненні досягти високих європейських стандартів у захисті прав дитини, переконані західні експерти.

Проте очевидно, що такі зміни в системі захисту прав дітей можуть бути здійснені масштабна та ефективно лише за допомогою мереж інститутів громадянського суспільства (ІГС). Саме вони допомагають мобілізувати та спрямувати спільні зусилля громади на розробку ефективних кампаній адвокації (відстоювання інтересів) прав вразливих дітей.

Посилити роль громадянського суспільства в захисті прав дітей, особливо щодо забезпечення права на виховання в сім'ї чи сімейному середовищі – мета нового проекту Європейського Союзу, який здійснює Ресурсний центр ГУРТ у партнерстві з Молодіжним інноваційним центром "Media-M" та Представництвом благодійної організації "Кожній дитині" в Україні. Проект охоплює три міста Львів, Миколаїв та Полтаву й розрахований на доволі широку цільову аудиторію: з одного боку, представників

інститутів громадянського суспільства, преси, органів державної влади та місцевого самоврядування, що працюють із вразливими групами дітей; з другого боку – сиріт і дітей з вразливих сімей, які отримуватимуть консультації.

Реалізація ініціативи дозволить лідерам інститутів громадянського суспільства навчитися відстоювати інтереси дітей за новими механізмами. Для цього вони візьмуть участь у тренінговій програмі з адвокації та побудови мереж (коаліцій), де буде презентовано принципи та найкращі практичні розробки проведення успішних кампаній громадянського представництва в захисті прав дітей.

Передбачається, що результатом розвитку мереж інститутів громадянського суспільства стане утворення Коаліцій інститутів громадянського суспільства з захисту прав дітей. Такі коаліції об'єднуюватимуть зусилля організацій, які активно працюють у сфері захисту вразливих дітей, для ефективної співпраці з іншими членами громади, зокрема з органами державної влади та місцевого самоврядування. Це дасть змогу формувати цілісне бачення зміни системи захисту прав дітей з врахуванням особливостей кож-

ної громади та розробляти стратегії трансформації системи захисту прав дітей на локальних рівнях. Участь Коаліцій у цих процесах відбуватиметься через створені Координаційні ради з охорони дитинства в містах-учасниках.

Одним із завдань проекту є покращення співпраці місцевих органів влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянсь-

системи захисту прав дітей на місцевому рівні, оцінки потреб вразливих дітей та розвитку послуг для них. Згодом результати обговорень, які ініціювали учасники, буде покладено в основу міні-проектів з удосконалення системи надання послуг вразливим групам дітей.

Значною частиною проекту "Посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав дітей" є

До високих стандартів: Європа допомагає Україні посилити роль громадянського суспільства в захисті прав дітей

кого суспільства у захисті прав дітей, зокрема в розвитку послуг для вразливих груп дітей. Для цього представники тих структур візьмуть участь у тренінговій програмі з розвитку послуг для вразливих дітей, яка познайомить їх із найкращими міжнародними практиками з розробки дієвих інструментів у наданні інтегрованих соціальних послуг та оцінці потреб дитини та її сім'ї. Крім того, вони здійснять навчальний візит у Київську область, де вже зроблено успішні кроки в розвитку послуг для вразливих дітей. Ці заходи нададуть можливість інститутам громадянського суспільства, органам державної влади та місцевого самоврядування підвищити свою спроможність у розвитку послуг для вразливих груп дітей, а також удосконалити сучасну систему надання цих послуг.

До того ж у такий спосіб формуватиметься платформа для створення у форматі відкритих просторів рекомендацій для розробки стратегії трансформації

інформування та підготовка низки публікацій, що стосуються питань захисту прав дітей та розвитку послуг для вразливих дітей. Це насамперед інтернет-сторінка проекту (<http://ditygurt.org.ua>) та щоквартальний електронний бюлетень, які інформуватимуть про заходи, що відбуваються в межах проекту, міститимуть коментарі представників організацій, що працюють із вразливими групами дітей, та експертів із захисту прав дітей, розвитку соціальних послуг, адвокації.

Невдовзі буде підготовлено низку публікацій з огляду законодавства з захисту прав дітей, посібник з адвокації у сфері захисту прав дітей для інститутів громадянського суспільства, книга з питань розвитку інтегрованих соціальних служб та буклет із побудови коаліцій. Завдяки цим матеріалам громади усвідомлять потребу зміни системи захисту прав дітей; представники громад, лідери інститутів громадянського суспільства, соціальні працівники та представники місцевого само-

врядування познайомляться з ефективними інструментами та механізмами, найкращими міжнародними практиками роботи з вразливими дітьми.

У січні 2009 року проект "Посилення ролі громадянського суспільства в захисті прав дітей" було презентовано загалу. Під час тематичних круглих столів, які відбулись у Львові, Полтаві та Миколаєві, лідери інститутів громадянського суспільства, представники органів державної влади, місцевого самоврядування та преси мали змогу познайомитися з можливостями проекту, його цілями та завданнями, а також обговорити його перспективи у своїй громаді.

Круглі столи стали приводом для діалогу між владою та громадою щодо захисту прав дітей. Зокрема, представники влади та інститутів громадянського суспільства окреслили стан системи захисту прав дітей у своїх містах, роботу державних інститутів із вразливими групами дітей, діяльність громадських організацій та висловили свою готовність до активної участі в реалізації проекту. На практиці ці наміри були згодом зафіксовані у відповідних договорах про підтримку проекту міськими радами.

У свою чергу, інститути громадянського суспільства налагодили контакти з колегами та визначили свої подальші кроки. Наприклад, у Миколаєві було створено робочу групу – ядро майбутньої коаліції інститутів громадянського суспільства з захисту прав дітей.

Проект лише стартував, проте готовність громад приєднатися до нього дає підстави сподіватися на активну участь у запланованих заходах представників інститутів громадянського суспільства, державної влади й місцевого самоврядування Полтави, Миколаєва та Львова.

Мар'яна Завійська – координатор проекту, Ресурсний центр "ГУРТ"

Відгуки та коментарі надсилайте за адресою: zaviyska@gurt.org.ua

Як Ваша підтримка змінює життя дітей на краще

Кожна наша ініціатива впроваджується лише тому, що є небайдужі люди, які нас підтримують.

Острівець сімейного затишку

У межах церемонії "Юридична премія року" найкращі юристи України пожертвували ПБО "Кожній дитині" понад 40 тисяч гривень на створення кімнати матері та дитини в Обласному спеціалізованому будинку дитини в м. Біла Церква. Там мешкають 57 дітей віком до чотирьох років з усієї Київської області, в тому числі з її віддалених і депресивних районів.

40% малюків у будинку дитини влаштовані "тимчасово", тобто не мають статусу дитини-сироти. Їхні батьки, залишаючи дітей, не відмовляються від батьківських прав, потайки плекаючи надію, що колись вони будуть спроможні попіклуватися про них.

людьми, стимулювання контактів мами з дитиною у 80% випадків приводить до повернення дитини в сім'ю.

Саме тому з минулого року ми вирішили створити для мам і родичів умови для відвідування їхніх малюків. За нашим задумом, кімната матері та дитини – це той острівець затишку, де дитина зможе нарешті відпочити від групової дисципліни, опинитися в домашній обстановці. Кімната – обов'язкова умова для того, щоб до малюка частіше приїжджали і провідували, а згодом і забрали в сім'ю, щоб його близькі не зустрічалися з ним у коридорах і на східцях – серед шуму, сторонніх, на протягах.

На сьогодні Представництво завершило перший етап ремонтних робіт у будинку дитини.

Загалом ми інвестували 80 000 гривень і зібрали матеріалів від спонсорів на суму 150 000 гривень, що дало змогу відремонтувати приміщення для кімнати матері та дитини, кабінети соціального працівника та логопеда. Крім того, ми устаткували душеву кабінку та санвузол, щоб у родичів дітей була можливість залишатися на ніч, а також відпочивати після дороги, яка в деяких випадках займає до п'яти годин.

Дитина вбирає середовище навколо себе наче губка, тому так важливо, щоб з раннього дитинства її оточували гарні, зручні, функціональні речі. Цього року перед нами стоїть завдання

облаштувати й умеблювати кімнату матері та дитини, створивши атмосферу домашнього затишку і комфорту. Чи відомо Вам, наприклад, що стіни дитячої кімнати Марії Складовської-Кюрі були заклеєні лекціями з фізики? Усі складні формули були їй знайомі з дитинства, і так з'явилася відома на весь світ перша жінка-фізик. Давайте разом допоможемо розкритися талантам наших малюків! Ми звертаємося по допомогу в облаштуванні кімнати матері та дитини до наших прихильників, спонсорів, партнерів, читачів журналу "Права дітей".

Братики: Лише одна дитина із 57 в будинку дитини – сирота, у решті є батьки або родичі.

© О. Калашнікова / «Кожній дитині»

На наше переконання, ці діти потребують не стільки їжі, іграшок та медикаментів, скільки можливостей для адекватного розумового і соціального розвитку.

Не секрет, що не так давно контакти між батьками й дітьми в інтернатних установах рідко заохочувалися, що ускладнювало повернення дитини в сім'ю. Родичів дітей не шукали, оскільки основним завданням персоналу було забезпечення основних потреб дітей (харчування, питання охорони здоров'я й дотримання режиму дня). Натомість, як показує досвід, спілкування з рідними та близькими

Випускникам інтернатів

У м. Тараща Київської області запрацював молодіжний клуб "Як стати успішним". Його створило ПБО "Кожній дитині" за фінансової підтримки Київ Lions Club та посольства Великої Британії для формування життєвих навичок і розширення мережі позитивних соціальних контактів випускників інтернатних закладів у період входження у самостійне життя.

На відкритті закладу президент Київ Lions Club, очільник компанії Nai Pickard Пол Найленд зауважив: "Ми допомагаємо тому, що наші компанії працюють в Україні, наші співробітники – українці і ми не можемо стояти осторонь соціальних проблем, які бентежать кожного. Я – вихованець прийомної сім'ї і на власному досвіді знаю, яким нелегким є шлях у самостійне життя, наскільки важливий вибір професії, улюбленої справи та життєвої позиції. Саме тому ми підтримали проект створення служби адаптації та соціалізації випускників інтернатних закладів. Цим ми хочемо підтримати нове покоління українців та на практиці довести, що можна створити умови, коли ці діти зможуть самореалізуватися у повному обсязі".

До функцій новоствореної служби соціалізації та адаптації випускників інтернатних закладів належить оцінка потреб вихованців, формування відповідного набору послуг: розробка індивідуальних планів соціалізації, підбір наставників, супровід і представлення інтересів вихованців та випускників.

© С. Крофтс / «Кожній дитині»

В доросле життя: В області кожна четверта дитина-випускник закладу комунальної власності – "соціальна сирота".

Киянам продемонстрували, як сильно дітям потрібна сім'я

У столичній галереї мистецтв "Лавра" з нагоди 10-річчя діяльності ПБО "Кожній дитині" в Україні відбулася однойменна благодійна фотовиставка, присвячена потребі дотримання одного з основних прав дитини - права на сім'ю.

"Ідея виставки – показати важливість сімейного виховання та згубність його відсутності для емоційного та інтелектуального розвитку дитини з раннього віку, привернути увагу громадськості до забезпечення прав дитини, особливо її права на сім'ю", – підкреслив на відкритті експозиції Володимир Кузьмінський – директор ПБО "Кожній дитині" в Україні.

Володимир Кузьмінський додав, що в Україні вкрай важливо змінити існуючий стереотип, ніби дітям-сиротам непогано жити і в інтернаті. "На жаль, інтернат – це не добре для дитини і може бути тільки крайнім випадком. І цією виставкою, і своєю діяльністю ми хочемо змінити свідомість кожного українця", – наголосив він, додавши при цьому, що, на його думку, для дитини навіть погані батьки є милішими й дорожчими, аніж життя в інтернаті.

"Держава має інвестувати в підтримку сімей, а не в інтернатні заклади, оскільки останні є вже наслідком проблеми, а причина її криється у вразливих сім'ях. Якщо сьогодні ми допоможемо цим сім'ям, то в майбутньому прийдемо до того, що кількість інтернатів зменшиться", – сказав Кузьмінський.

Як ішлося на відкритті, автор виставки, британський фотограф Саймон Крофтс, призер фотоконкурсів London Photographic Awards та Agfa International Photography Competition, узяв участь у проекті безплатно. Разом зі спеціалістами ПБО "Кожній дитині" в Україні та соціальними працівниками він здійснив поїздку Київщиною і представив контрастну серію портретів багатодітних родин, випускників інтернатів, дітей в дитячих будинках, кризових сімей, молодих матерів із немовлятами, які змінили свій попередній намір відмовитися від дітей у пологових будинках завдяки втручання соціальних служб.

Від імені ПБО "Кожній дитині" в Україні хочемо висловити подяку відвідувачам заходу, Київській міській галереї мистецтв "Лавра" та її директору Аїді Джангіровій за надане приміщення, Програмі польської допомоги МЗС Республіки Польща в 2008 році та фондові "Інший простір" за співфінансування фотовиставки.

© С. Крофтс / «Кожній дитині»

Кожній дитині: Фотовиставка – це погляд зі сторони на стан кризи, яку сьогодні переживають діти та сім'ї в Україні.

Журнал «Права дітей» - періодичне видання для представників державних органів влади, недержавних організацій, міжнародних інституцій та фахівців, які працюють у сфері прав людини, дитини, реформування і вдосконалення системи державної опіки й піклування над дітьми в Україні.

Видання засноване з благої метою та призначене для безкоштовного розповсюдження.

Цей номер журналу видано в рамках проекту «Посилення ролі громадянського суспільства у захисті прав дітей», що фінансується Європейським союзом

CHILDHOOD
WORLD CHILDHOOD FOUNDATION

та проекту «Попередження розміщення дітей раннього віку в інтернатних закладах», що фінансується Міжнародним дитячим фондом

Думки, висловлені у виданні, належать авторам і не обов'язково відображають погляди Європейської Комісії та Міжнародного дитячого фонду.

Адреса редакції:

Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні

Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М»

вул. Польова 49-А,
м. Київ, 03058, Україна
Тел./факс: +38 044 457 29 10
E-mail: info@everychild.org.ua
Web: www.everychild.org.ua

© Представництво благодійної організації «Кожній дитині» в Україні, 2009

© Молодіжний інноваційний центр «Медіа-М», 2009

Тема номеру:
РАННІЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ